

UCHWAŁA
SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 30 czerwca 2022 r.

w sprawie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich

Senat, po rozpatrzeniu uchwalonej przez Sejm na posiedzeniu w dniu 9 czerwca 2022 r. ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, odrzuca tę ustawę.

MARSZAŁEK SENATU

Tomasz GRODZKI

UZASADNIENIE

Na 45. posiedzeniu, w dniu 30 czerwca 2022 r. Senat, po rozpatrzeniu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich zdecydował o jej odrzuceniu.

Senat krytycznie ocenia przedłożoną ustawę z uwagi na zawarte w niej liczne rozwiązania o restrykcyjnym, opresyjnym i niepostępowym charakterze.

W trakcie prac w Senacie podkreślano wielokrotnie, że ustawa prowadzi do zaostrzenia zasad odpowiedzialności nieletnich, nie rozwiązuje problemów, z jakimi zmagają się podmioty realizujące zadania wyznaczone ustawą, oraz może przyczynić się do powstania nowych.

Dokonując generalnej oceny przedłożonej ustawy, Senat stwierdził, że tytuł ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich ma jedynie charakter deklaracyjny i nie znajduje rozwinięcia w jej treści. Uchwalony przez Sejm akt prawny nie jest nakierowany na pomoc nieletnim czy ich rodzinom i reguluje tylko nieliczne metody wsparcia (np. pomoc nieletnim matkom).

Senat z niepokojem przyjął informację, że ustawa całkowicie pomija dorobek kilkudziesięcioletniego dorobku psychologii rozwojowej i pedagogiki specjalnej, pozostając przywiązaną do liczącego 40 lat, niezmienionego katalogu przestarzałych środków wychowawczych i poprawczych, zamiast stawiać na doskonalenie systemu resocjalizacji nieletnich w warunkach wolnościowych lub półwolnościowych, w ścisłym kontakcie z naturalnym środowiskiem rodzinnym.

Uwagę Senatu zwróciło to, że przepisy ustawy zmierzają przede wszystkim do wymierzania szerokiej gamy środków o charakterze izolacyjnym (wychowawczych albo poprawczych), których stosowanie wobec podmiotu tego działania, czyli dziecka (nieletniego), powinno mieć przecież charakter środka ostatecznego (*ultima ratio*).

Senat dostrzegł, opierając się na lekturze przedłożonych Senatowi ekspertyz, jak ogromny problem stanowi resocjalizacja instytucjonalna, która odbywa się w warunkach oderwania od domu i środowiska rówieśniczego, w izolacji nieletniego. Skutkuje ona adaptacją do sztucznych warunków narzuconych przez instytucję (fałszywa socjalizacja instytucjonalna), zahamowuje i ogranicza rozwój społeczny dziecka, stanowi przeszkodę

w społecznej readaptacji i reintegracji nieletnich, pogłębiając ich niedostosowanie społeczne po opuszczeniu murów ośrodków i zakładów.

Doświadczenie szeregu lat wskazuje na wysoki poziom powrotności do zachowań niepożądanych i ponownego umieszczenia w zakładach lub ośrodkach o charakterze zamkniętym, które są dla młodego nieletniego recydywisty lepiej znanym i bardziej zrozumiałym środowiskiem niż wymagający, zmuszający do samodzielności, „wrogi” świat zewnętrzny.

W ustawie brak świeżych pomysłów na readaptację młodych ludzi poza instytucjami wychowawczymi i poprawczymi, brak pomysłów na rozwijanie procedur pozwalających na stopniowe usamodzielnianie się i wyjście na drogę zdrowej, społecznej aktywności, na uczestniczenie w życiu społeczeństwa w sposób odpowiedzialny, kreatywny i twórczy.

Senat uznał również za nieakceptowalne szerokie stosowanie środków przymusu bezpośredniego, takich jak izba izolacyjna, kaftan bezpieczeństwa, pasy obezwładniające, kask zabezpieczający, a zwłaszcza prewencyjne użycie kajdanek przy konwojowaniu nieletniego we wskazanych w ustawie przypadkach, których użycie nie wymaga zaprotokołowania ani poinformowania sądu rodzinnego.

Ustawa pozwala również na istotne ingerowanie w prywatność i godność nieletnich poprzez przewidzianą w licznych przepisach obowiązkową kontrolę osobistą i badanie na obecność substancji psychoaktywnych, w zakresie szerszym niż przewidziany przepisami Kodeksu karnego wykonawczego wobec dorosłych.

Zdaniem Senatu, te czynności przeprowadzane pod przymusem, mogące być odbierane jako zawstydzające, poniżające czy nawet upokarzające, zdecydowanie nie będą sprzyjać budowaniu atmosfery zaufania i wzajemnego poszanowania.

Senat uznał za wysoko traumatyzujący i rodzący pokusę jego potencjalnego nadużywania przez pracowników instytucji resocjalizacyjnych środek izolacyjny w postaci izby adaptacyjnej, niebędący środkiem wychowawczym, karą dyscyplinarną ani środkiem przymusu bezpośredniego.

Senat przeciwny jest ponadto wprowadzanemu ustawą rozwiązaniu polegającemu na poszerzeniu definicji, a co za tym idzie – zakresu rozumienia pojęcia „czynu karalnego” na wszystkie istniejące w systemie prawa krajowego wykroczenia i wykroczenia skarbowe. Dotychczas było to 12 najpoważniejszych wykroczeń.

Tego rodzaju zmiana spowoduje lawinowy wzrost liczby spraw kierowanych do sądów rodzinnych. Zwiększy się też znacznie liczba dzieci, które popełniając drobny, nierzadko błahy czyn wyczerpujący znamiona jakiegoś wykroczenia, staną się nie tylko podmiotem badania z punktu widzenia zaistnienia u nich demoralizacji, ale także nieletnimi, którzy popełnili czyn karalny, a to zdecydowanie pogorszy ich sytuację w świetle reguł postępowania w sprawach nieletnich, przyczyniając się do ich późniejszej traumatyzacji i stygmatyzacji.

Senat stoi na stanowisku, że omówione powyżej kwestie w pełni uzasadniają podjęcie przez Izbę decyzji o odrzuceniu ustawy.